

תדניס מהדורת זינוי הרבים של הסכר

צומחות יחד

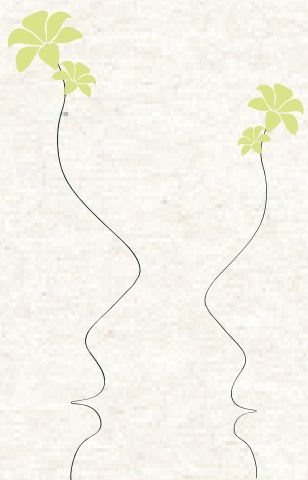
יפה כלבנה

פרקי לימוד ושיח

לאימהות ומחנכות עם הבת
ולנערות ונשים צעירות בחברותא

מאת הרב ערן משה ורינה מרגלית

נספח

החמה והלבנה -
עילוי המלכות לעתיד לבוא

החמה והלבנה – עילוי המלכות לעתיד לבוא

הקדמה

חכמים ראו בשמש (חמה) ובלבנה (ירח) משל למערכת היחסים שבין הקב"ה ועם ישראל / הבריאה כולה, כשם שהשמש הינה מקור האור, ואורה משתקף בלבנה שלה אין אור עצמי, כך הקב"ה הוא מקור החיים הברכה והשפע של הבריאה.

וכן מערכת היחסים שבין הקב"ה ועם ישראל / הבריאה, משולה למערכת היחסים שבין האיש לאשה (כדוגמת מגילת שיר השירים), ועל כן הלבנה מסמלת ומקבילה לצד הנשי במציאות, המקבלת אורה מאור השמש – המקביל לזכר.

כך ניתן ללמוד מחלומו של יוסף שבו הוא רואה את השמש והירח והכוכבים משתחווים לו, ומתגובת אביו יעקב: "וינער בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחייך להשתחות לך ארצה" (בראשית לז, י). הכוונה היא שהשמש והירח הם משל ליעקב (זכר) ולרחל (נקבה).

וכן מופיע בראשונים: "למה הבעל ואשתו דומים – לחמה וללבנה" (ספר המשלים לר"י גיקטיליא, אות קלא) וכן בדומה לכך: "כי צורת [עניין] הזכר והנקבה – כענין השמש והירח" (רבנו בחיי על התורה בראשית ב, יח).

עיון בנושא הלבנה ובדברי חז"ל עליו יכול לפתוח פתח להבנת הזהות הנשית בעולם, ובפרט בעת הגאולה.

השמש והירח בראשית הבריאה ולעתיד לבוא

כהקדמה לעיון באגדתא במסכת חולין, שבה הובא דו-שיח בין הקב"ה ובין הירח על מצבו, נעניין בפסוקי התורה על אודות בריאת השמש והירח:

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי מְאֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה וְהַיּוֹם לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וְלַיָּמִים וּשְׁנָיִם. וְהַיּוֹם לְמֵאֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאֲרִיר עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן. [פסוק טז] וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים, אֶת הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים לְמַמְשַׁלֵּת

הַיּוֹם וְאֶת הַמְּאֹרֹת הַקְּטָן לְמַמְשַׁלֵּת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים. וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹקִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַאֲרִיר עַל הָאָרֶץ. וְלַמְּשַׁל בְּיוֹם וּבַלַּיְלָה וְלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיֵּרָא אֱלֹקִים כִּי טוֹב.

בראשית א, יד-יח

* איזה קושי עולה בין החלק הראשון של פסוק טז ובין חלקו השני?

עיינו ברש"י על הפסוק:

"המאורות הגדולים" – שווים נבראו, ונתמעטה הלבנה על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. "ואת הכוכבים" – על ידי שמיעט את הלבנה, הרבה צבאיה להפיס דעתה.

רש"י על הפסוק

* כיצד אתן מבינות את פירושו של רש"י?

* מה פירוש המילים "הרבה צבאיה להפיס דעתה"?

בתפילת 'קידוש הלבנה' הנאמרת מדי חודש, עת ששבה הלבנה ומתחדשת, נאמר:

וְיִהְיֶה רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹקֵי וְאֱלֹקֵי אֲבוֹתַי לְמַלְאֵת פְּגִימַת הַלְּבָנָה וְלֹא יִהְיֶה בָּהּ שׁוֹם מַעוֹט. וְיִהְיֶה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְכְאֹר שִׁבְעַת יָמֵי בְּרֵאשִׁית כְּמוֹ שֶׁהִיְתָה קוֹדֵם מַעוֹטָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים".

סדר קידוש הלבנה

תפילה זו מבוססת על נבואת הגאולה:

וְיִהְיֶה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה וְיִהְיֶה שִׁבְעַת יָמֵי כְּאֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּיוֹם חֲבַשׁ ה' אֶת שֶׁבַר עַמּוֹ וּמַחֵץ מַכְתּוֹ יִרְפָּא.

ישעיה ל, כו

* לאיזה מצב אידיאלי אנו שואפים?

מצד המחשבה האלוקית הראשונית היו שני מאורות גדולים, אך בפועל בעולמנו נברא מאור אחד גדול ואחד קטן.

השמש היא המאור הגדול, בעל ההארה העצמית, והלבנה קטנה ומקבלת את אורה מן השמש. כמו כן, הלבנה מדי חודש הולכת וגדלה, הולכת וחסרה, בעוד שהשמש מאירה ונגלית בצורה שווה.

בברכת הלבנה הנאמרת מדי חודש, עת שהלבנה שבה ומתחדשת, אנו מתפללים על מילוי פגימתה של הלבנה. יש להבין מה הכוונה באמירה שלעתיד לבוא אור הלבנה יהיה כאור החמה, ומה המשמעות הפנימית של שינוי זה. הציפייה לגילוי מדרגה זו נובעת מהאמונה שביד האדם ובכוחו לתקן את חטאיו ולגרום לתיקון ולגאולת העולם והמציאות כולה (ע"פ הרב קוק זצ"ל בהקדמה לאורות הקודש ח"ג, מוסר הקודש).

נוסף על כך, לאור ההבנה שהלבנה מסמלת את עם ישראל ואת הצד הנקבי שבמציאות – מובן שלעתיד לבוא יגדל אורם של ישראל ותתעלה הבריאה, ועתידיים להיות שינויים במעמדה ובזהותה של האשה.

הדו-שיח בין הקב"ה ללבנה באגדתא במסכת חולין

הגמרא במסכת חולין מביאה את הדו-שיח שלהלן:

רבי שמעון בן פזי רמי [הקשה], כתיב: "ויעש אלקים את שני המארות הגדלים" וכתב: "את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן" [מדוע בפסוק הראשון מובא שישנם שני מאורות גדולים – שמש וירח, ואילו בפסוק השני מובא שהשמש גדולה והירח קטן?].

אמרה ירח לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד?

אמר לה: לכי ומעטי את עצמך.

אמרה לפניו: ריבונו של עולם, הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי?!

אמר לה: לכי ומשול ביום ובלילה.

אמרה ליה: מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני [אור הנר ביום, מה תועלת יש בו?]

אמר לה: זיל, לימנו בך ישראל ימים ושנים [על פי הלבנה נקבעים החודשים והמועדים?]

אמרה ליה: יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא, דכתיב: "והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים" [גם השמש משמשת לקביעת התקופות, ואם כן אין בי משהו ייחודי, ועדיין לא נתנחמה הלבנה].

זיל, ליקרו צדיקי בשמיך: יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן [המשיך הקב"ה לנסות לפייסה, בזה שהראה לה, שצדיקים מחשיבים עצמם דווקא בקטנותם].

חזייה דלא קא מיתבא דעתה [ראה הקב"ה שלא התיישבה דעתה].

אמר הקב"ה: הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש: מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו לה' [שבפרשיית קורבנות המועדים, נאמר שבראש חודש מקריבים גם: "ושעיר עזים אֶחָד לְחֻטָּאת לַה' – במדבר כח, טו], אמר הקב"ה: שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.

חולין ס ע"ב

לפני שננסה בע"ה להתבונן בדברי האגדתא הללו, נקדים ונציין שמאמר זה הוא מופלא ותמוה:

והמאמר הזה הוא כלו תמוה ונפלא ונעלם מאד כאשר נדחקו כל המפרשים למצא בו איזה רמז דק בעלמא כמחט סדקית. כי ידוע שזה המאמר הוא מעמקי עמקי סודות התורה מענין פגימת הלבנה ומלואה ותקונה אשר רב סודות הקבלה תלויים בזה.

ליקוטי הלכות (ברסלב), אורח חיים, ברכות הראיה וברכות פרטיות, הלכה ה

וכן מרן הרב קוק זצ"ל התייחס לסוף דברי הגמרא אשר מהם עלולים ח"ו לטעות ולחשוב, שכביכול ה' עשה מעשה שאינו ראוי הדורש כפרה:

האגדה של "הביאו כפרה עלי" אסור לחשבה כפשוטה, כי אם על דרך משל וסוד [...] לא שייך כלל לומר לגבי הקב"ה שום ענין של חסרון שלמות ח"ו, ואיך שייך כפרה, ומי הוא המכפר, וכל מעשיו בצדק ובחכמה, ולתכלית הטוב. ועל כן האגדה הזאת מצווה לפרסם שאינה כפשוטה, כי אם כלולות בה מחשבות נעלות מסוד ד' ליראיו, והדברים מעוטפים בלבוש עב כדי להעלים האור הגדול שיש בדעות הנשגבות הללו, שרק יחידים בדורות ראויים לחשוב בהם, ו"כבוד אלקים הסתר דבר".

הרב קוק זצ"ל, אגרות הראי"ה כרך ב, אגרת תסט סי' יב, עמוד קח

על כן נדרשת זהירות רבה בלימוד דברי חז"ל הללו שרומזים לדברים עמוקים בסוד תכלית בריאת העולמות, לבל נטעה בהם. וכן נדרשת זהירות רבה מהסקת מסקנות מעשיות מן הדברים.

* אילו שאלות עולות לכן מלימוד דברי הגמרא?

(לאחר שחשבתן לבד, אפשר גם להתייחס לשאלות הבאות):

* מה היה המצב הראשוני, לפני שה' מיעט את הלבנה? האם הלבנה הייתה שווה בגודלה ובעוצמת אורה לשמש?

* מה בדיוק טענה הלבנה ומה 'הפריע' לה? מה משמעות הטענה שאי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד? האם יש מצב שהדבר כן אפשרי?

* מה היחס בין דברי הלבנה בגמרא ובין הדרכת חז"ל: "איזהו עשיר - השמח בחלקו"?

* אריכות הדו-שיח, לכאורה יכולה להתפרש כעקשנות ועזות פנים מצד הלבנה, ויש להבין מדוע המשיכה להעיז פנים כלפי בוראה, ומדוע לא התרצתה בתשובות ה' אליה?

* הקב"ה הוא מקור הטוב והשלם מכול, ויש להבין - אם לכתחילה היו צריכים להיות שני מאורות גדולים - למה לבסוף לא נשאר כך? ואם לכתחילה היה צריך שמאור אחד יהיה גדול ושני קטן - מדוע מראש לא נברא העולם כך?

* האם הצעת הקב"ה "לכי מעטי את עצמך" היא סוג של הענשה / הנמכה (משום שהלבנה התגאתה וביקשה כבוד ומלכות לה לבדה), או שהדבר מהווה מענה אמיתי לקושי שמעלה הלבנה?

* האם ה' פעל כשורה כשמיעט את הלבנה? לכאורה מסיום הדברים נראה שיש צורך בכפרה על כך, ואם כן קשה - וכי אפשר לומר על ה' ש'חוטא' ונדרש ל'כפרה' (עיינו בדברי מרן הרב קוק לעיל).

* כיצד בכל שלב בדו-שיח בין הקב"ה ללבנה היא מקבלת מענה נוסף המברר לה את ייעודה, תפקידה וערכה?

* מה תועלת וערך יש בלהיות קטן (לעומת גדול), בלהיות מקבל (לעומת משפיע - נותן)?

* מה לפי דעתכן יכול להיות הנמשל לדברי חכמים הללו? מה ביקשו חז"ל ללמד אותנו באגדתא זו?

הנמשל לדברי הגמרא

כפי שכבר הוזכר בפתיחת פרק זה, השמש והירח מקבילים ליחס שבין הקב"ה (האיש) והבריאה (האישה); לצד הזכרי והצד הנקבי שבמציאות. אם כן, ניתן לבאר את דברי הגמרא כמשל למערכת היחסים המתקיימת הבריאה כולה ובין הקב"ה.

על פי שיטה זו, הלבנה (הצד הנקבי) 'קובלת' על כך שהיא מקבלת את השפעתה מן השמש (הצד הזכרי), ובמהלך הדו-שיח של הלבנה עם הקב"ה היא לומדת להבין את ערכה, מעלתה ותפקידה! בלבנה - בבריאה, טמון סוד הצמצום, המאפשר את הגדילה ההתחדשות וההתפתחות. בדו שיח טמון סוד הבנת ערכה של הבריאה.

עיינו עוד בחלק העמקה - בהסברים נוספים לנמשל, ועמדו על היחס והקשר ביניהם.

העמקה – הכירושים השונים לנמשל של הגמרא

הפרשנים ראו בדברי הגמרא על אודות מיעוט הלבנה משל, וביארו בכמה דרכים את הנמשל ואת מערכת היחסים שבין השמש לירח.

נציין כמה ביאורים מרכזיים:

ביאור ראשון: משל להקב"ה והאדם - ישראל

כפי שהובא לעיל, השמש והירח מקבילים לקב"ה ולבריאה, ובאופן מיוחד ישראל נמשלו ללבנה (סוכה כט ע"א). הכוונה היא שכשם שאין ללבנה אור עצמי אלא היא מקבלת את אורה מן השמש, כך עם ישראל (והבריאה) מקבלים את חיותם מאת ה' (כך ביארו למשל הרמ"א והערך השולחן באורח חיים סימן תכו העוסק ב'ברכת הלבנה').

באופן מיוחד מלכות בית דוד נמשלה ללבנה, וכשם שהלבנה הולכת וגדלה בט"ו ימי החודש הראשונים, והולכת וחסרה בט"ו ימי החודש האחרונים – כך היו ט"ו דורות שבהם עלתה מלכות בית דוד עד לשיאה בימי דוד ושלמה, ולאחר מכן הלכה וחסרה עד ליציאת ישראל לגלות, וכשם שהלבנה שבה ומתחדשת – כך אנו מאמינים בחזרת ישראל מן הגלות (ע"פ רבינו בחיי בראשית לח, ל, בביאור ענין לידת פרץ וזרח).

ביאור שני: משל לתורה שבכתב ובעל פה

השמש והירח מקבילים לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה. כשם שהשמש היא מקור האור, כך תורה שבכתב היא המקור לדברי התורה שבעל פה. עם זאת, ישנה גם מעלה בתורה שבעל פה (לבנה), וזאת משום שעל ידי תורה שבעל פה חוזרת התורה לכל פרטי החיים – כנר קטן המאיר בכל פינה ומקום לעומת אור גדול.

(פירוש זה הובא בספר השל"ה הקדוש [תולדות אדם, בית חכמה (תניינא) (יג); וכן בספר שמות, פרשת החודש], והתבארו הדברים גם בתורת חב"ד (עיין למשל ליקוטי שיחות לאדמו"ר מלובביץ' זצ"ל כרך ל בראשית שיחה ב, משיחת יום ב' דחג השבועות תשמ"ז).

ביאור שלישי: משל לשכל ורגש

השמש והירח מקבילים לכוחות השכל והרגש שבאדם, והדו-שיח בגמרא מבאר את היחס שבין השכל והרגש, ואת תפקידו של כל אחד מהם.

על פי ביאור זה, החמה – מסמלת באופן מיוחד את השכל היציב והקבוע והשפעתו, והלבנה – מסמלת את הרגש, שיש בו חלופות ותמורות, ואת גודל השפעתו בחיים המעשיים.

(דרך זו התבארה בדברי הרב קוק זצ"ל, באורות הקודש ח"א עמוד רנג, הגיון הקודש פרק עט - עיינו גם עין איה, שבת ח"א, פרק שני אות ריג.)

* חשבו ביחס לכל נמשל:

* מה משל השמש והלבנה מלמד עליו?

* לאיזה מצב אנו שואפים וכיצד נגיע אליו?

* מה המשל מלמד על זהותה של האשה, כפי שהייתה בתחילה, כפי שמתגלה

* לאורך ההיסטוריה, וכפי שעתידיה להיות לעתיד לבוא?

* חשבו על היחס בין המשלים השונים – כיצד ניתן ללמוד מן האחד על השני?

* האם יש לכן רעיונות לנמשלים נוספים?

התבוננות בדברי הגמרא

דברי חז"ל באגדתא זו עמוקים וסתומים, וניגע בכמה עניינים המהווים פתיחה לביאורם.

בראשונה יש לנסות להבין את טענת הלבנה: "אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד".

האם מדובר בקנאה ובתחרות מצד הלבנה כלפי השמש, שרצתה שרק אחת מהן תמשול? למה אי אפשר ששתיהן תשתמשנה באותו כתר, או למה שלא תקבל כל אחת כתר נפרד?

נראה שהלבנה סברה שצריך להכריע מי המלך – השמש או הלבנה, ולא להשאיר את שתיהן עם כתר אחד. ייתכן גם שהלבנה הניחה שהחמה והלבנה הן משל לכוחות שונים שיש ביניהם ניגודיות מובנית, ועל כן לא יהיה אפשרי להתנהל בלא הכרעה ברורה מי הוא הכוח העליון השולט מבין השניים, ולכן רצתה שה'

יכריע מי יקבל את הכתר.

אולי כבר מתחילה, לא הייתה הלבנה זהה לשמש אלא קיבלה את אורה מאור השמש, ומשום כך טענה כלפי ה'. הלבנה רצתה שגם לה יהיה כתר משלה – שגם לה יהיה אור עצמי. אך בטענה זו איבדה את תפקידה והתנכרה לייעודה האמיתי. חטאה היה אפוא שלא שמחה בחלקה אלא רצתה להיות משהו אחר, להתהדר בכבוד לא לה.

אם נשים לב, נראה שהקב"ה מתייחס במלוא הרצינות לטענת הלבנה ומשיב לה, וכן אין הקב"ה רק דוחה את דבריה בנימוק שיש כאן מחשבה עמוקה שהיא אינה מסוגלת להבין ומשום כך עליה לשתוק.

לפיכך נראה כי מהלך הדו-שיח מבקש ללמד ולהסביר ללבנה – לנו, מה התועלת הצומחת לה ולמציאות כולה מכך שהיא 'המאור הקטן'. וזאת משום שטענת הלבנה בשורשה היא אמת ("דבר הגון"), והפתרון האלוקי אינו מהווה עונש ללבנה, אלא כך ראוי למציאות לפי מדרגתה, שרק מאור אחד יהיה גדול והשני יהיה קטן.

אף על פי שלאורך שלבי השיח נראה שהלבנה דוחה את דבר ה' בכל פעם – אין כאן דחייה מוחלטת אלא עלינו להעמיק ולהבין בכל שלב – מהי 'התועלת שבקוטן' המתפרשת בכל שלב.

מיעוט הלבנה

הביטוי "לכי מעטי את עצמך" ניתן להבנה בכמה כיוונים המשלימים זה את זה: השינוי הוא בגודל - החמה גדולה פי כמה מהלבנה.

לחמה יש אור עצמי (היא מדורת אש גדולה ומאירה) לעומת הלבנה שאין לה אור עצמי אלא מקבלת את אורה מאור השמש, ואף אינה קולטת ומעבירה אותו בצורה מלאה אלא חלקית.

הלבנה עוברת תהליכי גדילה והתפתחות בתחילת החודש והחל מאמצע החודש הולכת וקטנה, וזאת בניגוד לשמש שהמראה שלה קבוע וללא שינוי.

הלבנה מושלת ביום ובלילה

"לכי ומשלי ביום ובלילה" – בניגוד לאור השמש שאינו נראה לעינינו אלא ביום, את הלבנה אנו יכולים לראות בלילה ולעיתים גם במשך היום. השמש היא כה

גדולה – שבכל מצב שהיא תופיע זה כבר לא יהיה לילה, אך הלבנה אינה עומדת בהנגדה מוחלטת לשמש (היא אינה מחשיכה את השמש), ודווקא הקטנות שבה מאפשרת לה להתגלות גם ביום בלי לסתור את השמש.

אולם הלבנה לא התרצתה בדברים אלו, שכן ביום אורה הקטן מתבטל לאור השמש, כשם שאור הנר מתבטל בפני האבוקה הגדולה. ולדרכנו – צריך לחפש מה התועלת של הנר על פני האור הגדול.

אחד ההסברים להבנת מעלת הלבנה וה'ערך' שבהקטנותה נעוץ בתכלית בריאת העולמות – לשם מה ברא הקב"ה, שהוא שלם בכל השלמויות, את עולמנו?

סוד התנועה וההשתלמות המתגלה בלבנה

אחד ההסברים העמוקים לכך הוא כדי שה', שהוא מקור הטוב, שהוא אור אין סוף, השלם בכל מיני שלמויות, יגלה – באמצעות הבריאה – גם את תכונת ההשתלמות, את תכונת העילוי, שאינה יכולה להופיע בשלמות¹.

השמש מסמלת את היציב הבלתי משתנה – את השלם, ומצד זה היא נקראת המאור הגדול.

והלבנה, מסמלת את סוד התנועה, את כל מה שמתפתח ומשתלם, ומצד זה היא נקראת המאור הקטן העובר שינויים של צמיחה והתפתחות.

משום כך הלבנה טוענת את טענותיה, והקב"ה מלמדה את ערכה, את ערך המציאות. את הערך שמתוך הקוטן בא הגודל, שמתוך החושך בא האור, שמתוך הקלקול בא התיקון וכל מר נהפך למתוק.

את הערך בלהיות 'מקבל' שדווקא משום שאין ללבנה אור משלה, היא יכולה לקבל לתוכה את אור אין סוף ולגלותו ולהעצימו.

במבט ראשוני נראה שהשמש היא המאור הגדול והשולט, ואין לה ללבנה משלה דבר, היא רק מראה קטנה, המחזירה את אור השמש –

אבל באמת, בה, בלבנה, טמון סוד הצמצום שמביא להתגלות יותר עוצמתית, לירידה המאפשרת למציאות להתפתח ולהשתלם ולהוסיף שלמות.

עילוי הלבנה לעתיד לבוא

מנבואת הנביא ישעיהו: "וְהָיָה אֹר הַלְבָנָה כְּאֹר הַחֶמֶה וְאֹר הַחֶמֶה יְהִיֶּה שְׁבַעֲתַיִם כְּאֹר שְׁבַעֲתַיִם הַיָּמִים בְּיוֹם חֶבֶשׁ ה' אֶת שֶׁבֶר עֲמוֹ וּמַחֲץ מִכְתּוֹ יִרְפָּא" (ישעיה ל, כו)

אנו למדים כי לעתיד לבוא יתוקן פגם הלבנה ואף היא תהיה "מאור גדול", ועל כך אנו מתפללים מידי חודש בברכת קידוש הלבנה: "למלאת פגימת הלבנה, ולא יהיה בה שום מיעוט", ובמדרגה זו שתתגלה לעתיד לבוא ישמשו השמש והלבנה בכתר אחד, כמבואר בדברי האר"י הקדוש².

בדבריו ביאר כי לאורך שלבי ההיסטוריה הפרצוף הזכרי (זעיר אנפין, המקביל לספירת התפארת) היה מקבל את השפע ראשון ומעבירו לפרצוף הנקבי (המקביל לספירת המלכות), הרי שלעתיד לבוא, עם עליית הנקבה, תתגלה מדרגה עליונה, ובה האשה לא תזדקק לגבר לקבלת השפע, אלא תעמוד בפרצוף וקומה המשתווה לו, ותקבל אף היא ישירות מאבא ואמא (מספירת בינה).

עילוי זה של הלבנה שהולך וצומח הוא השורש הפנימי לכל התמורות והמהפכות בזהות הנשית שאנו עדים להן בדורות האחרונים, וההשפעה הנשית במרחבי חיים רחבים וחדשים.

והוא סוד עלייתם וגאולתם של ישראל, השבים לארצם לגאולת עולמים לאחר אלפיים שנות גלות, ומתגלה גודל השפעתם פה בעולם הזה למטה ובעולמות למעלה.

אשת חיל עטרת בעלה

עילוי זה נרמז במקורות נוספים; כך נאמר בנבואת הנחמה שלעתיד לבוא:

שׁוֹבֵי בְּתוּלַת יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֵל עַרְוֶךָ אֱלֹהֵי [...] כִּי בָרָא ה' חֲדָשָׁה בְּאַרְץ נִקְבָּה תִּסּוּבֵב נָבֶר.

ירמיהו לא, כ-כא

ושלמה המלך אומר:

אֵשֶׁת חֵיל עֶטְרַת בְּעֵלָה [שהאשה תתגלה ככתר מעל בעלה].

משלי יב, ד

מפסוקים אלו למדו חכמים, ובמיוחד בתורה הסוד והחסידות, שלעתיד לבוא, יגיע העולם לתקופה, שבה באופן מיוחד תתגלה המעלה של ספירת המלכות, שהיא הספירה העשירית - האחרונה, שעליה נאמר "לית לה מגרמיה כלום" [אין לה משלה כלום], והיא בית קיבול לספירות שמעליה, תתעלה למקום עליון יותר כמו הכתר שנמצא מעל הראש - "עטרת בעלה" (כשם שספירת הכתר הינה הספירה העליונה ביותר), בסוד 'נעוץ סופן בתחילתן' - כלומר, דווקא במדרגה הנמוכה ביותר מתגלה המעלה העצמית והעליונה ביותר, ולכן בזמנים של גאולה, המלכות מאירה באור גדול ומתגלה בה אור הכתר, והכוח הנשי עולה ומתגלה³.

ברכות הנישואין רומזות לעילוי הנשיות בגאולה

מערכת היחסים שבין הזכר לנקבה ועילויה של הנקבה לעתיד, רמוזים בנוסח ברכות הנישואים שבין איש לאשה:

שִׁמְחַתְּ שִׂמְחַת רַעִים הַגְּאוּבִים. כְּשִׂמְחַתְּ יִצְיָרְךָ בְּגֵן עֵדֶן מִקֶּדֶם. בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁמַּח חֲתָן וְכֵלָה.

ובברכה האחרונה, שבה אנו מזכירים את תקופת הגאולה ושיבת ישראל לירושלים, אנו מברכים:

[...] מְהֵרָה ה' אֱלֹקֵינוּ יִשְׁמַע בְּעַרְי יְהוּדָה וּבְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַיִם. קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִיחָה. קוֹל חֲתָן וְקוֹל כֵּלָה. קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים מְחַפְּתִים וְנִעְרִים מִמְשֵׁתָה נְגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׁמַּח חֲתָן עִם הַכֵּלָה.

נעיין בדברי בעל התניא, האדמו"ר הזקן (חב"ד) בנושא:

בענין שלעתיד יהיה עליית המלכות [נקבה] למעלה מזעיר אנפין [פרצוף הזכר] כו'. יובן ממ"ש בברכה אחרונה דנשואין 'מהרה ה' א-להינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים כו'. ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה'.

וצריך להבין הטעם לשינוי לשון הברכות. שמתחלה אמר 'משמח חתן וכלה' ואחר כך אמר 'עם הכלה' [הבדל הרומז לשינוי במערכת היחסים בין החתן לכלה]. וגם צריך להבין עניין קול חתן וקול כלה [שישמע גם הקול הנשי ולא רק הקול של החתן].

והענין הוא מה שאומרים 'משמח חתן וכלה' - קאי [מתייחס ל] אומן הזה. ומה שאומרים 'עם הכלה' קאי [מתייחס ל] אלעתידי, דהיינו אחר שכבר אמר 'מהרה ישמע' - דהיינו בביאת הגואל, אז אחר כך אומר 'עם הכלה'.

[...] והנה ידוע דכעת, בגלות, המלכות [נקבה] מקבלת האור על ידי זעיר אנפין [זכר] שהוא מקבל בעצמו מאימא [שסדר ההשפעה, על פי סוד, הוא שפרצוף זעיר אנפין מקבל מפרצוף אמא-בינה]. וכמו שכתוב: "בעטרה שעטרה לו אמו", והוא משפיע אחר כך למלכות, אבל לעתיד נאמר: "אשת חיל עטרת בעלה", שתהיה המלכות עטרת בעלה זעיר אנפין, שתתעלה יותר למעלה הימנו כי נעוץ סופן בתחלתן כו'.

[...] ולכן עתה בזמן הזה נאמר משמח 'חתן וכלה' - שהכלה היא המלכות מקבלת האור על ידי החתן - זעיר אנפין. ולעתידי אחרי שכבר תתעלה, אז נאמר 'משמח חתן עם הכלה', שעל ידי הכלה הוא משמח את החתן מפני שאשת חיל היא עטרת בעלה [...] כי עתה בגלות... החתן הוא אומר הרי את מקודשת לי והכלה שותקת, אבל לעתיד כשתתעלה מעלה מעלה אז תהיה גם כן משפעת ונקראת 'קול כלה'.

תורה אור, ויגש מד עמודה ד - מה עמודה ב

- * מהיכן מוכיח האדמו"ר הזקן שהברכה האחרונה רומזת לזמן הגאולה?
- * מה ההבדל בין לשון "חתן וכלה" ללשון "חתן עם הכלה"?
- * מה המשמעות לשון "קול כלה"?

נעיין במקור אחד מדברי הרבי מחב"ד, האדמו"ר מלובביץ' זצ"ל, שפיתח את הדברים, תוך שהוא מברר את תפקידם של הנשים בעת הגאולה ונותן לדברים משמעות של הנהגה מעשית:

זה הוא עניין ד"נקבה תסובב גבר", שתהיה למעלה מהזכר, שזהו פירוש "תסובב", כמו בגשמיות שהדבר המסבב הוא גדול יותר בשטח מהדבר המוקף, וכמו כן ברוחניות, שכנסת ישראל היא גדולה יותר כביכול, כיוון שהיא

בבחינת משפיעה למעלה.

והנה, כשם שהדברים אמורים בנוגע לכנסת ישראל והקב"ה, שעכשיו כנסת ישראל היא בבחינת מקבל, ולעתידי לבוא תהיה בבחינת משפיע כביכול - כמו כן גם בנוגע לחתן וכלה למטה, שבתחילה ישנו הענין ד"משמח חתן וכלה", שהחתן הוא המשפיע, אבל אחר כך ישנו הענין ד"משמח חתן עם הכלה", שהכלה משפעת להחתן.

[...] וההוראה מזה לנשי ובנות ישראל: אע"פ ש"איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש", מכל מקום, נדרשת גם עבודתן של נשי ובנות ישראל, שגם הן תעסוקנה בעניין החינוך, אלא שאופן העבודה שלהן צריך להיות (לא בדרך מלחמה, אלא) בדרך קירוב.

האדמו"ר מלובביץ' זצ"ל, תורת מנחם יט [שנת תשי"ז, ה' ניסן], ה"ב מעמוד 234

מדברי מייסד חסידות חב"ד, בעל התניא, שחי לפני מאות שנים, למדנו על כך שבזמן הגאולה מערכת היחסים שבין האיש לאשה תשתנה, כפי שרמזו בברכת הנישואין האחרונה.

ממשיך דרכו, הרבי מלובביץ' זצ"ל, נתן ביטוי מעשי לעקרונות רוחניים אלו, ולכן עודד נשים ללמוד תורה ולהיות שלוחות, מחנכות ומשפיעות, תוך הקפדה על צניעות וטהרה.

הרב יצחק גינזבורג שליט"א, בכתביו ובשיחותיו, מרבה לעסוק בנושא זה, והוא רואה בלימוד תורה לנשים את אחת המהפכות המתחוללות בתחום לימוד התורה, וכך הסביר את דברי הרבי מלובביץ':

שכמו שיש ירידת הדורות יש גם עליית הדורות, וחלק מעליית הדורות הוא עליית המלכות - עד שבזמן המשיח יהיו הזכר והנקבה "שווין בקומתן". פעם ראש הזכר היה מעל ראש הנקבה, והיום, לקראת המשיח, מוסבר בקבלה שדמות הנוקבא גדלה והראש שלה שווה לראש הזכר. בשלב הבא, אחרי ביאת המשיח, היא תמשיך לגדול ותהיה מעל הזכר, "אשת חיל עטרת בעלה". כעת אנחנו עדיין בתנועה לקראת מדרגת השוויון. זהו ההסבר לחובה הגמורה ללמד תורה לעומק את כל הנשים.

גיליון 'נפלאות' לפרשת כי תשא פרה ה'תשפ"א

מדרגת דוד המלך לעומת מדרגת משה רבנו – גילוי ערך הבריאה

כידוע חכמים המשילו את משה לחמה (שמש)⁴, ואילו דוד המלך, שהוא כנגד כנסת ישראל, משול ללבנה⁵.

סיכום

למדנו על עניינה ותפקידה של הלבנה ועל ההקבלה שלה לבריאה והצד הנקבי (בחינת אשה).

כמו כן למדנו על עילוי הלבנה לעתיד לבוא ("והיה אור הלבנה כאור החמה", "ונקבה תסובב גבר", ו"אשת חיל עטרת בעלה"). דברים עמוקים ונסתרים, העוסקים במדרגות שעתידות להתגלות לעתיד לבוא, והם השורש לתמורות הגדולות במעמד האשה בתקופתנו. תקופה בה אור וחושך משמשים יחדיו, אך אין הדבר מקרי, אלא יד ה' מכוונת ומסובבת זאת.

כיצד נצליח לשמור על הטהרה והקדושה ולחשוף את רצון ה' שצריך להתגלות במהלך הגדול הזה?

איך לא נטעה וניפול לתרבות זרה, שבה ניתן מקום יתר לחיצוניות ולהישגיות? לתרבות שבה גילוי הנשיות נובע מתאוות פסולות ומרצון למחוק את כל הטוב שבייחודיות שלנו? לתרבות שאינה רואה ערך בקדושת המשפחה? איך נדע להיות נאמנים לדבר ה' ולשמירת המסורת? איך נדע להיזהר מהסקת מסקנות מוטעות שיכולות להרוס במקום לבנות? איך נדע להבחין בין 'קליפה' ל'פרי' – בין 'טמא' לטהור?

ניתן לראות את עיקר השינוי – בעליית הנקבה והשוואתה אל הגבר – בהתדמותה של האשה אל האיש. על פי גישה זו, תביעות של הנשים למלא תפקידים שעד כה מילאו גברים, וכן גישות הנותנות מקום וחשיבות גדולים ללימוד תורה של נשים, יש להן מקום ומשקל רב.

ניתן לומר שהצימאון האדיר של נשים ללמוד תורה מהווה עדות לתמורות אלו.

באופן פשוט נראה שמדרגת משה גדולה ממדרגת דוד, כחמה הגדולה מן הלבנה, אומנם במבט מעמיק ניתן להבין שישנה מעלה המתקיימת בדוד ואשר איננה יכולה להתגלות במשה רבנו;

הגמרא במסכת חולין, העוסקת במידת הענווה אומרת:

אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני.

נתתי גדולה לאברהם, אמר לפני: "וְאַנְכִי עֶפְרָא וְאַפְרָ" (בראשית יח, כז).

למשה ואהרן, אמרו: "וְיִנְחֲנוּ מֶה" (שמות טז, ז – בפרשיית המן בה התלוננו ישראל בפני משה ואהרן).

לדוד, אמר: "וְאַנְכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ" (תהילים כב, ז).

חולין פט ע"א

מדרגת משה ואהרן הינה "ונחנו מה" – כלומר ביטול מוחלט בפני ה', עד שהם בבחינת אין ואפס.

לעומת זאת מדרגת דוד המלך הינה "תולעת ולא איש" – כלומר הדגש אינו הביטול להיות אין ואפס, אלא מציאות חדשה – תולעת. עניינו של משה הוא להיות נביא ששכינה מדברת מתוך גרונו, לעלות להר לקבל תורה – במובן הזה משה מבוטל לאור האלוהי, ונמצא שמדרגתו העליונה לא מאפשרת לו לגלות את המדרגה המתגלה במציאות הארצית עצמה.

לעומתו, דוד המלך, דווקא מפני שייכותו למידת המלכות ולתחתיות ארץ, עניינו לגלות את ערכה של הבריאה עצמה, משום כך מדרגת הענווה שבו מגלה משהו אחר וחדש, היא מגלה שה' איש' הופך ל'תולעת' – להוויית חיים חדשה, ובה המציאות הארצית קיימת ונוכחת, ומסוגלת כל כולה לגלות את אור ה'. זוהי המדרגה העליונה ביותר, שאליה הבריאה יכולה להגיע עם צמיחת מלכות בית דוד בארץ ישראל, וזה סוד מעלת המלכות, שדווקא בה ועל ידה יכולה להתגלות בשלמות תכלית בריאת העולמות כולם, של גילוי מלכות שמיים וייחוד ה'.

ואומנם ניתן לראות את עיקר השינוי בעליית המלכות והנקבה – בהופעה של חידוש נשי מקורי שאינו נערך ונמדד באמות מידה גבריות. במדרגת חיים זו, עיקר הצימאון של הנשים לקרבת אלוקים לא יתגלה במה שנשים ילמדו תורה מתוך ספרים, אלא בקריאה לגילוי קרבת אלוקים חדשה, ליצירה של 'שפה' חדשה,

פנימית, היונקת בעיקרה מהקשבה ללב ולנשמה הפנימית⁶.

בדרך זו, עיקר החידוש שבתקופתנו והשפעת הנשיות, יהיה עם כן, לא במה שהנשים יתדמו לגברים, אלא בהשפעה מקורית נשית על המציאות כולה.

העולם זקוק לגילוי הקדוש והטהור של התכונות הנטועות באשה, כגון תכונת ההקשבה וההכלה, לאינטואיציה ולכוחות הרגש והדמיון שהם בסיס להופעת אור הנבואה, לגודל האמונה, לפעילות מתוך צניעות ונחישות כאחד.

ניתן גם להוסיף ולומר כי הגדילה של הלבנה – האשה והופעת הקול הנשי הן אלו שדוחפות ותובעות מהגברים לגדול ולהביא תורה גדולה יותר, להביא אור גדול יותר – עד שהחמה תזכה להיות פי שבעה ממה שהיא עכשיו – "ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים", ויתגלה האור הגנוז שהיה בראשית הבריאה בגן עדן. כך יזכו ישראל והעולם כולו לאור חדש שיאיר על ציון, והמציאות כולה תתעלה ותוכל להיות גילוי מלא של אור ה' בלא כל חציצה והעלם, עד שבמובן מסוים ניתן לומר שכל מה שיש בחמה מתגלה בצורה מלאה בלבנה.

בתהליך זה שותפים האיש והאשה כאחד, מתוך הבנה שהאיש והאשה יחד הם מציאות אחת שלמה. כך, מתוך הרמוניה והשפעה הדדית, שבה כל אחד מביא את הייחודיות שלו, הם הולכים ונבנים ומשפיעים על העולם כולו.

ועילוי זה של הלבנה – האשה, הוא סוד בירור התכלית של הבריאה עצמה וגילוי סוד הצמצום. שהבריאה עצמה תגלה את האלוקות מתוכה פנימה, בסוד חזרת השכינה לארץ וגילויה, בעת שיבת ישראל לארץ ובניינה, שנעשים שותפים אנו עם ריבונו של עולם כמציאות אחת שלמה.

הערות שוליים

1. כמובא באריכות בפרקי השלמות וההשתלמות באורות הקודש ח"ב למרן הרב קוק זצ"ל, עיינו שם בעמוד תקל ועוד.

2. כמבואר באורך בעץ חיים שער 'מיעוט הירח' (ח"ב מדף נד ע"ד) בו מבאר האר"י הקדוש את מצב הלבנה (ספירת המלכות, פרצוף הנקבה) בהתאם לשלבי ההיסטוריה בסוד שבע המדרגות (המצבים) של הלבנה, עד לעתיד לבוא שבו תתעלה המלכות למדרגה השביעית העליונה, ותשווה בקומתה לשמש (פרצוף זעיר אנפין) וישתמשו שניהן בכתר אחד. וכן עיינו ספר תורה אור, לאדמו"ר הזקן, מגלת אסתר (צג ע"ג): "ולעתיד ישתמשו שני מלכים בכתר אחד. פירוש שיהיה זעיר אנפין ונו"ק שוים בקומתם שתקבל המוחין מאבא ואמא כמו שמקבל הזעיר אנפין".

3. יש שביקשו לראות בפסוקים אלו רמז לקומה עליונה וגבוהה יותר ממה שראינו עד כה: שעד כה עסקנו במדרגה בה הלבנה משתווית לחמה ומתעלה להיות כוכב, בעוד שבפסוקים אלו רמוזה בחינה שבה הנקבה עליונה אף מן הזכר.

מעלה זו, נרמזה ונידונה בדברי הפרשנים בעניינים נוספים בהם ניכרת מעלת האשה:

א. ביחס לשרה נאמר "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" - שאברהם מבטל דעתו מפני דעתה של שרה אשתו [נויעוין בספר 'אוצר החיים' לרבי יצחק דמן עכו שביאר זאת על פי מעלת הלבנה על השמש].

ב. ביחס למרים המורה לאביה עמרם לחזור ולשאת את אשתו.

ג. ביחס לנעמי ורות, בסוד "ותלכנה שתיהן" יחדיו בלא בעליהן [נעמי רומזת לספירת הבינה ורות לספירת המלכות].

ניתן לסכם ולומר שיש שלוש אפשרויות:

א. החמה תשאר במדרגתה והלבנה תתעלה להשתוות לה.

ב. הלבנה תתעלה, אך בהקבלה גם החמה הולכת מתעלה, כאמור בפסוק בישעיה "וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָנָה כְּאֹרֶךְ הַחֲמָה וְאֹרֶךְ הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע יָמִים", ולכן לעולם החמה גדולה יותר [בתורת הפנים הדברים רומזים למדרגת שם ב"ן (נקבה) המתעלה להיות שם ס"ג, ומדרגת שם מ"ה (זכר) מתעלה להיות שם ע"ב].

ג. הלבנה מתעלה מעל החמה, בסוד "עטרה בראש צדיק".

[בנושא עמוק זה יעויין למשל עץ חיים ח"א דף ס' סוף ע"ד; שם יז ע"ב (סוף פרק ב); שם צד ע"א (פרק ח) ואין כאן מקום להאריך בתורת הנסתר בחיבור זה].

4. "אמרו פני משה - כפני חמה, פני יהושע - כפני לבנה" (בבא בתרא עה ע"א).

5. ולכן בברכת הלבנה אנו מבקשים על עילוי וצמיחת מלכות בית דוד ואומרים: "דוד מלך ישראל חי וקיים".

6. וכדברי מרן הרב קוק זצ"ל באגרת לבתו פרידא חנה ולבנו הרב צבי יהודה זצ"ל (שמונה קבצים קובץ א תכא, ועוד). ובדרך זו, ייתכן שהצימאון ללימוד תורה של הנשים נובע מקושי של הנשים בדרגות להקשיב פנימה לנשמתן, עד שגם הן מרגישות הכרח לבוא לשלמותן באמצעות לימוד תורה, ואומנם נפלאות דרכי ההשגחה – ובוודאי הולכת וצומחת גם תועלת פנימית מתהליך זה, והתורה עצמה הולכת ומתגלה בתפארתה, והקול הנשי מעדן ומזכך ומגלה גוונים נוספים בתורה, ומכשיר את הלבבות של באי בית המדרש להקשבה פנימית יותר, עד לחזרת רוח הקודש והנבואה – שלהן אנו מצפים ומייחלים.